

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2244 2072

เรื่อง ข้อกำหนดกรุงเทพฯ

ผู้เรียบเรียง นางสาวศรันยา สีมา นิตกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

ออกอากาศ กรกฎาคม 2561

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจำนวนมากอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลก และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น ส่วนมากต้องโทษในคดียาเสพติด ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงส่วนมากเป็นเพียงผู้เสพหรือผู้ค้ารายย่อย มีฐานะยากจน ไม่มีเงินประกันตัวสู้คดี จึงต้องถูกส่งตัวเข้าคุมขังในเรือนจำที่ออกแบบมาเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องขังชายเป็นหลัก กฎระเบียบ และการจัดสวัสดิการของเรือนจำจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องขังหญิงเท่าที่ควร อีกทั้งไม่มีข้อกำหนดใดที่กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนมากได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม และละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการผลักดันให้มี “ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง” หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” ขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้เสด็จเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังหญิง ณ ทณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2544 และได้ทรงเห็นปัญหาที่ผู้ต้องขังหญิงได้รับ จึงได้ทรงก่อตั้ง “โครงการกำลังใจ” ขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถกลับมาดำรงชีวิตเป็นคนดีของสังคมได้อย่างปกติสุข ลดการกระทำผิดซ้ำซ้อน และเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้กลับมาเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคมได้ อีกทั้งยังทรงมีพระดำริในการดำเนินโครงการ “Enhancing Lives of Female Inmates: ELFI” เพื่อผลักดันให้ร่างข้อกำหนดของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ซึ่งร่างข้อกำหนดนี้จะช่วยเสริมข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ ค.ศ. 1955 ที่ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป และจะทำให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงอย่างเหมาะสม ผู้ต้องขังหญิงจะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ ซึ่งในที่สุดที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 ได้ให้ความเห็นชอบ “ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures of Women Offenders) และเรียกข้อกำหนดนี้ว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” เพื่อเป็นเกียรติแก่ประเทศไทย

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ แบ่งโครงสร้างออกได้เป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อกำหนดทั่วไป ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการเรือนจำโดยทั่วไปให้เหมาะสมกับความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ในระหว่างการควบคุมทุกประเภท ส่วนที่ 2 เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ผู้ต้องขังหญิงที่เคยถูกระงับจากการใช้ความรุนแรง ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ส่วนที่ 3 เป็นข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการนำมาตรการการลงโทษโดยไม่ใช้การคุมขังมาใช้บังคับ ซึ่งมุ่งใช้บังคับกับผู้ต้องขังหญิงที่กระทำความผิดไม่รุนแรง สามารถใช้บังคับได้ตั้งแต่ในชั้นการสอบสวน จนกระทั่งหลังมีคำพิพากษา และส่วนที่ 4 เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการวิเคราะห์วิจัยถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกระทำความผิด การวางแผน การประเมินผล และการสร้างความตระหนักแก่สังคม เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถกลับคืนเป็นคนดีของสังคมได้ภายหลังจากที่พ้นโทษแล้ว

แม้ข้อกำหนดกรุงเทพฯ จะไม่มีสถานะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับให้ทุกประเทศต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ผู้ต้องขังหญิงทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติหรือศาสนา ข้อกำหนดกรุงเทพฯ จึงมีบทบาทสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้น และนำไปสู่การปรับปรุงระบบราชทัณฑ์ในหลายประเทศ ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดกรุงเทพฯ จะเกิดผลสำเร็จในทางปฏิบัติได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การออกแบบก่อสร้างเรือนจำที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังหญิง การปรับปรุงนโยบายและกฎระเบียบให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังหญิงก่อนถูกปล่อยตัว และที่สำคัญที่สุดคือการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเจ้าหน้าที่และคนในสังคมที่มีต่อผู้ต้องขังหญิงเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล และ กุลภา วจนสาระ. (2558). **ผู้ต้องขังหญิง: สถานการณ์และข้อเสนอเชิงนโยบาย**. นครปฐม: สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ข้อกำหนดกรุงเทพฯ**. (ม.ป.ป.). สืบค้น 18 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.kamlangjai.or.th/siteth/terms-0-0-1-0.html>
- ธานี วรภัทร์. (2559). ความเป็นไปได้ในการกำหนดมาตรการบังคับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้กับการวินิจฉัยการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กรณีศึกษาผู้ต้องขังหญิง. **วารสารกำลังใจ**, 4(2), 39-45.
- นันทิ จิตสว่าง. (2559). ความสอดคล้องในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules): ความพยายามของเรือนจำในประเทศไทย. **วารสารกำลังใจ**, 4(2), 39-45.